

Restauraties aan de N.H. Kerk

Het kan u niet ontgaan zijn: de toren van de Nederlands Hervormde Kerk in de Dorpsstraat in Berkenwoude staat al een paar maanden in de stijgers. Er wordt al maanden gefreesd, gehakt en gemetseld. Kortom er wordt achter het groene doek ontzettend hard gewerkt.

Uitdagingen

Het blijkt een interessante klus met veel uitdagingen. Allereerst door de uitvoering van het metselwerk in de toren. In *In en Rond De Zwaan* van januari 2012 hebben we er al uitgebreid over geschreven. Het metselwerk is uitgevoerd met spits- en rondboogvensters met *montants* (raamstijlen) en *blindvakken* (gemetselde “ramen”) uitgevoerd in natuursteen en rode baksteen. De *montants* van de vensters zijn heel mooi met profielstenen uitgevoerd.

In de gevelvlakken zijn zgn. metseltekens ingemetseld: afwijkend gekleurde stenen (roodachtig) die in het metselpatroon over vele lagen zgn. Andreaskruisen vormen. Daarvoor moet het metselverband over die lagen zeer regelmatig zijn.

Van belang voor het huidige onderhoud is dat de boeken vermelden dat in 1833 de muren van de Kerkzaal werden beklampt. Daarbij zijn de bestaande muren versterkt door er een muur voor te metselen. Soms kan het bij beklampen ook gaan om het wegwerken van onregelmatigheden of om het aanzien van de oude muur te verbeteren.

Waar architect Jan Willem Walraad van Walraad architecten te Rotterdam en aannemer Gerard den Hoed uit Bergambacht nu tegen aan lopen is dat ook in de gevels van de toren veel klampwerk voorkomt. De ogenschijnlijk authentieke gevel met het vele decoratieve metselwerk blijkt er vóór gemetseld. Op het oog vakwerk, maar helaas zonder goede verbinding naar het achterliggende, tientallen centimeters dikke, metselwerk. Door de ruimte tussen klamp en oude muur heeft

vocht en vorst er vrij spel en ontstaan ook thermische problemen door het verschil in uitzetting van klamp en oude torenmuur.

Alhoewel er geen gevaarlijke situatie ontstaan is, is nooit te voorspellen hoe lang dit standhoudt. Feit is, dat bij het onderhouden van het voegwerk de stenen nu zonder veel moeite los komen. En dan volgt het dilemma: niets doen en hopen dat het blijft zitten, of de schade integraal herstellen, met een oplossing voor de klamp. Voor het laatste is gekozen.

Meesterwerk

Voor de metselaar is het herstel een echte meesterklus: het is geen vlak werk. Hij moet na het sloopwerk de spitsbogen en al het andere decoratieve metselwerk weer

op de goede plaats terugkrijgen. Soms zijn de gaten zo diep dat het beeld van wat het geweest is, niet meer te herkennen is.

Voor de spitsbogen metselt de metselaar eerst een tijdelijke ondersteuningsconstructie, de zogenaamde *formeeltjes*. De profielstenen worden op de steiger in de juiste vorm gekapt.

De klamp was een beetje onderdeel van de toren geworden. Als de metselaars in 1833 regelmatige koppelingen met de achterliggende oude muur hadden gemaakt, dan had het werk mogelijk gehandhaafd kunnen blijven. Nu wordt geprobeerd zoveel mogelijk tegen de bestaande situatie aan te werken. Daarbij wordt zeer zorgvuldig te werk gegaan. Ook de stenen worden met zorg

gekozen.

Toch heeft de architect de nodige twijfels of dit klampwerk daadwerkelijk uit 1833 stamt. Het kan ook in 1959 zijn aangebracht toen tijdens de grondige restauratie van de toren, de fundering werd hersteld en er betonnen vloeren zijn gestort, of tijdens de restauratie van de Kerkzaal in 1972.

De restauratie begin jaren zeventig is echter uitgevoerd in opdracht van de Kerkraad. Op dat moment zijn met een zeer beperkt budget alleen noodzakelijke reparaties uitgevoerd aan muren, dak en vensters in de kerk. De stenen van het siermetselwerk die de Andreaskruisen vormen, vragen speciale aandacht doordat deze rode stenen zeer zacht zijn. Ze worden waar noodzakelijk (helaas) passend vervangen.

Schootankers

Tslot moeten er wat slordigheden weggewerkt worden: waar hiervoor toch ook met enig respect over de klamp gesproken wordt, dat hoe dan ook netjes is uitgevoerd, daar moet van het voegwerk geconstateerd worden dat herstellingen slordig en ondeskundig zijn uitgevoerd. Dat wordt bij deze onderhoudsronde verbeterd.

Ander slordig puntje is de bevestiging van de machtige schootankers: in plaats van dat deze in het dikke metselwerk de muur en balklaag verbinden, zijn ze mogelijk tijdens de restauratie van 1833 volgens de toen heersende ideeën met moderne cementpropen in overmatige gaten vast

gestort. Het cement ontwricht het metselwerk echter en biedt geen echte verbinding. De ankers worden daarom volledig vrij gehakt, in teerband gezet en door de aannemer zorgvuldig volgens de regels weer aan gemetseld. De architect, de aannemer en de medewerkers van de gemeente Bergambacht gaan er van uit, dat het werk toch wel 25 á 30 jaar stand moet houden. Ze hopen de volgende onderhoudsronde niet mee te hoeven maken, of als ouwetjes op hoge leeftijd.

Consistorie

Wat waarschijnlijk niet iedereen gemerkt zal hebben, is dat de consistorie aan de achterzijde van de kerk in het najaar ook een volledige restauratie heeft ondergaan. Het gebouwtje vertoonde scheurvorming en er was sprake van een ernstige verzakking. In augustus is onder leiding van Gerrit Oudijk en Wim van Cappellen en de hulp

van vele vrijwilligers begonnen het interieur volledig te slopen. Onder de houten vloer kwam tot ieders verrassing nog een oude betonnen vloer tevoorschijn, die daar begin jaren zeventig is gestort. Het verwijderen van deze vloer was niet gepland en leverde daardoor nogal wat vertraging op. Daarna kon aannemer W. Visser uit Ouderkerk aan den IJssel aan de slag. Hij heeft een nieuwe fundering van zeven vijftien meter lange stalen buispalen aangebracht, die later zijn volgestort. Hierop is een nieuwe betonnen vloer aangelegd. Deze vloer is aan en onder de drie buitenmuren verankerd. De buitenmuren kunnen nu niet meer verzakken. Doordat de kerk en de consistorie op deze manier twee los staande gebouwen blijven, is meer stabiliteit ontstaan. Vervolgens is de consistorie opnieuw en veel praktischer ingericht met een nieuwe keuken, een toilet en een hal.

Saamhorigheid

Op 23 november kon de consistorie onder massale belangstelling vanuit de Gemeente officieel in gebruik worden genomen en kan de Hervormde Gemeente van Berkenwoude nu weer gebruik maken van een prachtige consistorie. Het resultaat mag er zijn en is daarmee een mooi voorbeeld van de saamhorigheid en de bereidwilligheid om samen te werken in Berkenwoude.

Mieke Hollebrand-Bonsang

Met dank aan Jan Willem Walraad (toren) en Gerrit Oudijk (consistorie).

